

תורה אור • פרשת תולדות • מאמר 1

אלה תולדות יצחק וגו'

”אלה תולדות יצחק”

אברהם ממשיך את האלוקות מלמעלה למטה, ויצחק מעלה את העולם הנברא אל ה' מתוך יראה וביטול; העלייה מלמטה היא בלתי מוגבלת, אך היא יכולה להתרחש רק כשהיא ”נולדת” מן האור שנמשך מלמעלה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

likuteitorah.com/he/torah-ohr/toldos/1/

הנקודה

אברהם ממשיך את האלוקות מלמעלה למטה, ויצחק מעלה את העולם הנברא אל ה' מתוך יראה וביטול; העלייה מלמטה היא בלתי מוגבלת, אך היא יכולה להתרחש רק כשהיא "נולדת" מן האור שנמשך מלמעלה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מפרש את הפסוק "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני" על יצחק ואברהם: יצחק מבטא עלייה מלמטה למעלה, ואברהם – המשכה מלמעלה למטה. הציווי "ואהבת" מלמד מדוע נחוצים שני הכיוונים: ההתכוננות בכך שהווי אחד מעוררת בנפש רצון לעלות למעלה (רצוא), אך ה' רוצה דירה בתחתונים, ולכן האהבה צריכה לשוב ולרדת למטה (שוב). הכנסת האורחים של אברהם הביאה את הידיעה על ה' לעוברי אורח; בארותיו של יצחק חשפו מים נסתרים, זרימה מתמשכת שהפלשתים לא יכלו לעצור, כפי שרומזת הכתיבה המלאה של "שמות" עם ו'. להמשכה מלמעלה יש גבול, ואילו העלייה מלמטה היא אין-סופית, והיא מקור הצחוק של יצחק: הפיכת "יש" ל"אין". אברהם אוהב את התכונה ההפוכה הזאת, את פחד יצחק, אך אינו יכול להמשיכה למטה, משום שהנבראים אינם יכולים להכיל ביטול כזה; יעקב, הכולל את שניהם, יכול, ולעתיד לבוא הדבר יתגלה לכול. לבסוף, הכפלת השמות בפסוק "יצחק בן אברהם; אברהם הוליד את יצחק" מלמדת שהעלייה מלמטה נולדת מן האור הנמשך מלמעלה, בדומה להמשל של התעבורות.

מבנה

1	שמאל וימין: שני הכיוונים	¶1
יצחק הוא מלמטה למעלה, ואברהם – מלמעלה למטה; הציווי לאהוב מלמד שהכמיהה לעלות (רצוא) צריכה לשוב ולרדת למטה (שוב), משום שה' רוצה דירה בתחתונים.		
2	הכנסת אורחים ובארות	¶2-3
אברהם ממשיך אלוקות לאחרים; יצחק חושף את הנסתר. בארות יצחק נובעות בלי הפסק, והעלייה מלמטה – הפיכת יש לאין – היא בלתי מוגבלת ומביאה צחוק ותענוג.		
3	פחד יצחק	¶4-7
אברהם אוהב את התכונה ההפוכה לו, היראה והביטול של יצחק, אך אינו יכול להמשיכם למטה; הם הופיעו רק למעלה מן העולמות בעת העקדה, יעקב יכול היה להמשיכם למטה, ולעתיד לבוא הם יתגלו למטה.		
4	יצחק נולד מאברהם	¶8-10
באמצעות משל ההתעבורות מתברר שהעלייה מלמטה תלויה באור שמלמעלה ומתבררת על ידו – אברהם, בחינת חכמה.		

מלמטה למעלה / מלמעלה למטה מלמטה למטה / מלמעלה למטה
שני כיוונים בעבודת ה': הנכרא עולה אל ה', והאלוקות נמשכת אל תוך העולם.

רצוא ושוב רצוא ושוב
"ריצה ושיבה": כמיהת הנפש לעלות ולהתבטל בה', ושיבתה כדי לעבוד אותו בעולם שלמטה.

פחד יצחק פחד יצחק
תכונת היראה והביטול של יצחק, עזה מכדי שהנבראים יוכלו לקבלה כעת; היא תתגלה לעתיד לבוא.

ביטול היש לאין ביטול היש לאין
ההיפך מבריאה: האדם הופך את העולם ואת עצמו ל"אין" לפני ה', וזהו מקור הצחוק של יצחק.

דירה בתחתונים דירה בתחתונים
תכלית הבריאה מאת ה', ולכן הכמיהה לעלות צריכה לחזור ולרדת למטה.

העלאת מיין נוקבין העלאת מיין נוקבין
ההתעוררות מלמטה העולה אל ה'; כאן היא עצמה מתעוררת באמצעות האור שמלמעלה.

קטע 1 • 11

שמאל וימין: שני הכיוונים

1 אלה תולדות יצחק¹ וגוי. כתיב שמאלו תחת לראשי² וימינו תחבקני. שמאלו הוא בחיי יצחק ממטה למעלה.

”אלה תולדות יצחק” וגוי. נאמר: ”שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני”. ”שמאלו” היא בחינת יצחק, מלמטה למעלה.

המאמר פותח בפסוק שבראש פרשתנו, ומיד מצרף אליו פסוק משיר השירים העוסק ביד שמאל וביד ימין. יד שמאל קשורה ליצחק, שעבודתו היא ”מלמטה למעלה”: הנברא עולה אל ה’.

וימינו כו’ הוא בחיי אברהם מלמעלה למטה.³ והנה מדת אברהם הוא הכנסת אורחים כו’ ויצחק היה חופר בארות⁴ כו’.

”וימינו” וגוי היא בחינת אברהם, מלמעלה למטה. והנה, מידתו של אברהם היא הכנסת אורחים וגוי, ויצחק היה חופר בארות וגוי.

יד ימין קשורה לאברהם, שעבודתו היא ”מלמעלה למטה”: הורדת אלקות אל העולם. שתי הפעולות שהתורה מתארת אצלם — הכנסת האורחים של אברהם וחפירת הבארות של יצחק — מבטאות את שני הכיוונים האלה.

ולהבין זה הנה כתיב ואהבת. אשר לכאורה לא שייך בזה לשון צווי לאהוב⁵ כו’. אך הוא⁶ שבתחלה כתיב⁷ הוי אחד^{8,9} כו’.

ולהבין זאת: נאמר ”ואהבת”. לכאורה, לא שייך כאן לשון ציווי לאהוב וגוי. אך העניין הוא שתחילה נאמר ”הוי אחד” וגוי.

הפסוק ”ואהבת” מנוסח כציווי, אך אהבה היא רגש, וקשה להבין כיצד אפשר לצוות על אדם להרגיש. התשובה מתחילה בפסוק שקודם לו — ההצהרה שהוי אחד.

ובהתבוננות ענין אחד איך שאין ערוך אליו כלל כו’¹⁰ הוי אלקינו ואלקי אבותינו¹¹ (שהוא בחיי צמצום) פי’ שיתהווה בחיי אבותינו חו”ב כו’

ובהתבוננות בענין ”אחד”, שאין ערוך אליו כלל וגוי, [מבינים את] ”הוי אלקינו ואלקי אבותינו” (שהוא בחינת צמצום). פירוש הדבר הוא שתהווה בחינת ”אבותינו” — חכמה ובינה וגוי.

כשאדם מתבונן במשמעות ”אחד”, בכך שאין לה’ שום ערך והשוואה לשום דבר, הוא מבין גם את הביטוי מן הברכה הראשונה בתפילת העמידה: ”אלקינו ואלקי אבותינו”. ”אלקינו” מורה על הצמצום, ההעלם העצמי של ה’; ”אבותינו” מורה על חכמה ובינה, כוחות השכל הראשונים, שיכלו להתהוות רק לאחר הצמצום הזה.

אֵת חַכִּים כּוֹי אֲשֶׁר אֵין עֶרֶךְ כָּלֵל¹² לַגִּבִּי מֵהוּתוֹ יִתִּי אֵת הוּא חֵד¹³ כּוֹי לִכֵּן צָרִיךְ קוֹדֵם בַּחֲיִי אֶלְקִינוּ שֶׁהוּא בַּחֲיִי צִמְצוּם

”אֵת חַכִּים” וגוי — שאין לזה ערוך כלל לגבי מהותו יתברך; ”אֵת הוּא חֵד” וגוי. לכן צריכה תחילה להיות בחינת ”אלקינו”, שהיא בחינת צמצום,

המילים המצוטטות הן מתפילת אליהו בתיקוני זוהר: ”אתה חכם, אך לא בחכמה ידועה; אתה אחד, אך לא במספר”. גם לחכמה האלוקית אין שום ערך ביחס לעצמותו יתברך, ולכן לפני שחכמה תוכל להתקיים מוכרח להיות תחילה צמצום — בחינת ”אלקינו”

ואח”כ ואלקי בחי וא”ו המשכה שיתהווה בחי אבותינו ובהתבונן כ”ז בוודאי כל איש ישראל יהיה חפצו ורצונו תמיד ליכלל בה’ אחד ולא שירד למטה במקום חשך.

ואחר כך ”ואלקי” — בחינת וא”ו, המשכה, כדי שתתהווה בחינת ”אבותינו”. וכאשר מתבוננים בכל זה, בוודאי כל איש ישראל ירצה וישתוקק תמיד להיכלל בה’ אחד, ולא לרדת למטה, למקום של חושך.

רק לאחר הצמצום באה האות וא”ו שבמילים ”ואלקי” — וא”ו היא קו ישר הממשיך כלפי מטה — והיא מביאה להתהוות בחינת ”אבותינו”, חכמה ובינה. יהודי שתופס שכל מה שלמטה אינו אלא הארה מצומצמת מן האחד, ישתוקק בטבעו להיכלל בו, ולא להישאר בחשכת העולם. הנה התחתון.

אמנם זהו בחי רצוא אבל צ”ל אח”כ בחי שוב¹⁴ כדכתיב כיתרון האור מן החשך¹⁵ ורצונו ית’ להיות לו דווקא דירה בתחתונים ולכן הצווי ואהבת הוא הפי בהיפוך מלמעלה למטה.^{16, 17}

אולם זו בחינת רצוא, ולאחריה צריכה להיות בחינת שוב, ככתוב: ”כיתרון האור מן החשך”. ורצונו יתברך הוא שתהיה לו דווקא דירה בתחתונים. לכן הציווי ”ואהבת” פירושו ההפך — מלמעלה למטה.

ההשתוקקות לעלות ולהתבטל בתוך ה’ נקראת רצוא, ”ריצה”; אחריה צריך לבוא שוב, חזרה לחיים ולעבודה למטה, מפני שה’ רוצה דירה דווקא בתחתונים, ושלל אור היוצא מן החושך יש מעלה מיוחדת. לכן הציווי ”ואהבת” אינו עוסק בעלייה למעלה, אלא בהפך: בהמשכת אהבה אלוקית מלמעלה למטה, אל תוך העולם. בכך מתבאר כיצד אפשר לצוות על אהבה.

קטע 2 • 21-3

הכנסת אורחים ובארות

2 וכמארז”ל שיהא שם שמים¹⁸ מתאהב ע”י. פי’ להמשיך גילוי אור אלקותו מלמעלה למטה. וזהו מעשה אברהם¹⁹ הכנסת אורחים שנתן לערביים לאכול

וכמאמר רז”ל: ”שיהא שם שמים מתאהב על ידך”. פירוש הדבר הוא להמשיך את גילוי אור אלקותו מלמעלה למטה. וזהו פעולתו של אברהם בהכנסת אורחים: הוא נתן לערביים לאכול,

דברי חז”ל שיש להתנהג באופן ששם שמים יהיה אהוב על הבריות מתפרשים כאן כמשימה להמשיך את האלקות למטה. אברהם עשה זאת באמצעות הכנסת אורחים: הוא האכיל את הערביים שעברו ובאו לאוהלו.

ואח"כ אמר להם דעו למי מברכים²⁰ כו' בכדי להיות גילוי אלקות למטה שגם הערביים יכירו גדולתו כו' כ"ז הוא בחי' אברהם המשכה מלמעלה למטה.²¹

ואחר כך אמר להם: "דעו למי אתם מברכים" וגוי', כדי שיתגלה אלקות למטה, ושגם הערביים יכירו את גדולתו וגוי'. כל זה הוא בחינת אברהם — המשכה מלמעלה למטה.

לאחר שאכלו ורצו לברך אותו, אמר להם אברהם שיידעו את מי הם מברכים באמת — את ה' הזן את הכול. כך גם אנשים הרחוקים מה' באו להכיר בו; זוהי ההמשכה מלמעלה למטה המאפיינת את אברהם.

ויצחק הי' חופר בארות שהוא בחי' גילוי ממטה למעלה²² מהעלם לגילוי כמשל הבור אשר המים שם בהעלם וע"י החפירה נגלו המים כו'.

ויצחק היה חופר בארות, שהיא בחינת גילוי מלמטה למעלה, מהעלם לגילוי, כדוגמת באר שהמים מצויים בה בהעלם, ועל ידי החפירה הם מתגלים וגוי'.

הבארות של יצחק מציגות את הכיוון ההפוך. המים כבר היו שם, נסתרים בתוך הקרקע; החפירה מסירה את מה שכיסה אותם. כך גם עבודת יצחק חושפת את האלקות שכבר נסתרת בתחתונים ומעלה אותה לגילוי.

3 והנה הגם שאברהם היה ג"כ חופר בארות אבל כתיב ויסתמום פלשתים כו' ויצחק חפר אותן וקרא להם שמות כשמת אשר קרא להן אביו²³ הראשון מלא והשני חסר לפי

והנה, אף שאברהם היה גם חופר בארות, נאמר "ויסתמום פלשתים" וגוי', ואילו יצחק חפר אותן [שוב] "ויקרא להן שמות כשמת אשר קרא להן אביו". הראשון כתוב מלא והאחרון חסר, משום ש

אברהם חפר תחילה את הבארות, אך הפלשתים סתמו אותן; יצחק פתח אותן מחדש וקרא להן בשמות שקרא להן אביו. בפסוק, "שמות" הראשון כתוב עם וא"ו, והשני בלעדיו, והמאמר מסביר כעת את הסיבה לכך.

שע"י חפירה דיצחק לא נפסק עוד נביעתם²⁴ ונמשכים ונובעים הששה מדות שהן בחי' וי"ו ע"כ הוא שמות מלא כוי"ו.²⁵

על ידי חפירתו של יצחק לא נפסקה עוד נביעתו; שש המדות, שהן בחינת וא"ו, נמשכות ונובעות. לכן "שמות" כתוב מלא, עם וא"ו.

האות וא"ו מורה על שש המדות, שכן ערכה המספרי הוא שש. לאחר שיצחק חפר, נביעת הבארות לא פסקה עוד, ולכן המדות ממשיכות לנבוע; משום כך "שמות" שלו כתוב מלא, עם וא"ו.

אבל שמת דאברהם חסר וי"ו לפי שסתמום פלשתים ויש לחיצונים יניקה מהם.²⁶ לכן ע"י חפירה דיצחק הוא שמות בוי"ו (ועמ"ש כה"ג ע"פ ששת ימים תאכל מצות^{27, 28} כוי מלא וי"ו) ולע"ל כתיב

אבל "שמת" של אברהם חסר וא"ו, מפני שהפלשתים סתמו אותן ולחיצונים יש מהן יניקה. לכן על ידי חפירתו של יצחק נכתב "שמות" עם וא"ו. (ועיינו במה שנתבאר כעין זה על הפסוק "ששת ימים תאכל מצות" וגוי', שנכתב מלא, עם וא"ו.) ולעתיד לבוא נאמר,

אפשר היה לסתום את האורות של אברהם, והדבר מורה על כך שכוחות המתנגדים לקדושה יכלו לינוק מהן; לכן "שמת" שלו חסר וא"ו. הטקסט מפנה לביאור מקביל על הכתיב המלא של "מצות" במאמר אחר, ואז עובר לעתיד לבוא

כי אתה אבינו²⁹ שעיקר הצחוק והשמחה יהיה מבחי יצחק שהוא ממטה למעלה אשר בחי' זו אין קץ ותכלית כוי

"כי אתה אבינו": כלומר, עיקר הצחוק והשמחה יהיו מבחינת יצחק, שהיא מלמטה למעלה — בחינה שאין לה קץ ותכלית וגוי'

הפסוק בישיהו "כי אתה אבינו" נדרש, בעקבות הגמרא, כאמירה המכוונת ליצחק לעתיד לבוא. אז עיקר הצחוק והשמחה יבואו מעבודתו של יצחק, העלייה מלמטה, שהיא בלתי מוגבלת

משא"כ (אברהם) בבחי' ממעלה למטה יש לה גבול המשכה למטה ולכן באברהם כתיב ב"פ אברהם אברהם הא' הוא המשכה שיתהווה בחי' חו"ב דאצי' ואלקי אבותינו כנ"ל.

מה שאין כן באברהם: לבחינת מלמעלה למטה יש גבול בהמשכה למטה. לכן נאמר אצל אברהם פעמיים "אברהם אברהם": הראשון הוא ההמשכה שעל ידה מתהוות חכמה ובינה דאצילות, "ואלקי אבותינו", כנוצר לעיל

להמשכה מלמעלה יש גבולות, משום שעליה להתאים ליכולת של המקבל. הכפלת השם "אברהם אברהם" בעקדת יצחק רומזת לשני שלבים בהמשכה זו: הראשון מביא להתהוות חכמה ובינה של עולם האצילות, בחינת "ואלקי אבותינו" שנתבאר לעיל

והמשכה ב' בבי"ע. משא"כ יצחק בחי' מלמטה למעלה בחי' אין קץ ותכלית והכל ירוממוך סלה.

וההמשכה השנייה היא בבי"ע. מה שאין כן יצחק, שהוא בחינת מלמטה למעלה, בחינה שאין לה קץ ותכלית: "והכל ירוממוך סלה".

השלב השני נמשך אל שלושת העולמות התחתונים — בריאה, יצירה ועשיה. לעומת זאת, עלייתו של יצחק אינה מסתיימת, כפי שנאמר בתפילה: "והכל ירוממוך סלה"

ומזה נתהווה עיקר הצחוק כי גמירי משמיא מיהב יחבי³⁰ משקל לא שקלי כוי מיהב הוא בחי' השתלשלות מאין ליש כוי.

ומזה מתהווה עיקר הצחוק, שכן מקובלת בידינו המסורת: "משמיא מיהב יחבי, משקל לא שקלי" וגוי'. "מיהב" היא בחינת השתלשלות, מאין ליש וגוי'

שמו של יצחק פירושו "יצחק" — יצחק, ישמח. חז"ל אומרים שהשמים נותנים ואינם לוקחים בחזרה: הנתינה מאת ה' היא השתלשלות העולמות, שבה דבר מתהווה מאין ליש

אבל עבודת האדם הוא ההיפוך והוא להיות בטול היש לאין והוא בחי' יצחק צחוק ותענוג³¹ גדול כו':

אבל עבודת האדם היא ההפך — ביטול היש לאין. וזוהי בחינת יצחק: צחוק ותענוג גדול וגוי

תפקידו של האדם הוא לעשות את ההפך, להפוך את ה"יש" של העולם ושל עצמו ל"אין" — לביטול לפני ה'. היפוך זה הוא מקור הצחוק והתענוג הגדול של יצחק.

קטע 3 • 41-7

פחד יצחק

4 והנה כתיב באברהם קח נא את בנך³² כו' אשר אהבת את יצחק כו'. כי ידוע הטבע לאהוב ההיפוך³³

והנה נאמר באברהם: "קח נא את בנך" וגוי, "אשר אהבת את יצחק" וגוי. כי ידוע שהטבע הוא לאהוב את ההפך

בפסוק על עקדת יצחק נאמר שהוא הבן "אשר אהבת". המאמר שואל מדוע מודגשת אהבתו של אברהם ליצחק, ומשיב שהטבע אוהב את ההפך ממנו.

כדכתיב מים קרים על נפש עיפה.³⁴ וכמו"כ להיפוך מי שקר לו מאד רוצה למים חמים.

ככתוב: "מים קרים על נפש עיפה". וכך גם להפך: מי שקר לו מאד רוצה מים חמים.

הפסוק ממשלי מראה שאדם תשוש וחם משתוקק למים קרים; וכך גם להפך — מי שקר לו מאד רוצה מים חמים. הניגודים מושכים זה את זה.

5 ולכן אברהם שמדתו המשכה מלמעלה למטה אוהב גי'כ ההיפוך בחי' יצחק מלמטה למעלה. היינו

שבחי' יצחק הוא פחד יצחק³⁵ שהוא בחי' יראה וביטול

ולכן גם אברהם, שמידתו היא המשכה מלמעלה למטה, אוהב את ההפך — בחינת יצחק, מלמטה למעלה. כלומר, בחינת יצחק היא "פחד יצחק", בחינת יראה וביטול.

אברהם, שעבודתו כולה המשכה, אוהב את דרכו ההפוכה של יצחק — העלייה. מידתו של יצחק נקראת "פחד יצחק": יראה וביטול לפני ה'.

ולכן זה א"א שימשיך אברהם למטה בחי' פחד יצחק הנ"ל שבחינת בטול כזה א"א לנבראים לקבל

ולכן אין אברהם יכול להמשיך למטה את בחינת "פחד יצחק" האמורה, שכן נבראים אינם יכולים לקבל ביטול כזה

משום כך אברהם לא יכול להוריד את מדרגת יצחק אל העולם: הנבראים אינם יכולים לשאת ביטול מוחלט כל כך, שאילו היו חווים אותו היו חדלים מלהתקיים כישויות נפרדות.

כי גם למעלה אמרו הושיט הקב"ה אצבעו³⁶ הקטנה ביניהם ושרפן ע"י גילוי רב ומכ"ש למטה בנבראים.

כי גם למעלה אמרו: "הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה ביניהם ושרפן", מחמת גילוי רב; וכל שכן למטה, אצל הנבראים

הגמרא מספרת שהקב"ה הושיט את אצבעו הקטנה בין קבוצת מלאכים ושרף אותם; הגילוי היה רב מכדי שיוכלו להכיל אותו. אם אפילו מלאכים אינם יכולים לשאת זאת, קל וחומר שנבראים שלמטה אינם יכולים.

6 ולכן כתיב ויעקוד אותו על המזבח³⁷ ממעל לעצים למעלה מבחינת עה"י ועה"י שם יוכל להתגלות בחי' פחד יצחק³⁸ הנ"ל.

לכן נאמר: "ויעקוד אותו על המזבח ממעל לעצים" — למעלה מבחינת עץ החיים ועץ הדעת. שם הייתה יכולה להתגלות בחינת "פחד יצחק" האמורה.

בעקדה הונח יצחק "מעל לעצים", והמילה "עצים" יכולה להתפרש גם כאילנות. נמצא שהוא היה למעלה מעץ החיים ומעץ הדעת, במדרגה שלמעלה מן העולמות; רק שם יכולה הייתה בחינת "פחד יצחק" להתגלות.

אמנם ביעקב כתיב ופחד יצחק היה לי. כי יעקב היה בחור שבאבות^{39, 40, 41} בחי' התכללות מבריה מן הקצה^{42, 43} כו'.

אולם על יעקב נאמר: "ופחד יצחק היה לי". כי יעקב היה בחיר שבאבות, בחינת התכללות — "מבריה מן הקצה" וגוי.

על יעקב נאמר: "ופחד יצחק היה לי". יעקב הוא בחיר האבות משום שהוא כולל את אברהם ואת יצחק, כמו הבריה התיכון במשכן, שהגיע מקצה אל קצה.

ולכן אמר אלקי אבי אברהם ופחד יצחק היה לי שהי' לו שני הבחינות בחי' אברהם כנ"ל. וגם פחד יצחק היה יכול להמשיך למטה ג"כ.

לכן אמר: "אלקי אבי אברהם ופחד יצחק היה לי", כי היו בו שתי הבחינות: בחינת אברהם, כנזכר לעיל, וגם בחינת פחד יצחק, שאותה יכול היה להמשיך למטה.

משום שכלל את שניהם, היה יעקב יכול להמשיך למטה אפילו את פחד יצחק — דבר שאברהם לבדו לא יכול היה לעשות.

7 והנה לע"ל כתיב כי אתה אבינו⁴⁴ פי' כי עתה א"א שבחי' פחד יצחק יהי' בבחי' אבינו שהיא המשכה למטה וכנ"ל.

והנה, על הזמן שלעתיד לבוא נאמר: "כי אתה אבינו". פירוש הדבר הוא שכעת אי אפשר שבחינת פחד יצחק תהיה בבחינת "אבינו", כלומר, בהמשכה למטה, כפי שהוסבר לעיל.

כעת פחד יצחק אינו יכול להיות בבחינת "אבינו", כלומר, בדרגה הנמשכת אלינו, מפני שהבריאה אינה יכולה לשאת אותה, כפי שהוסבר.

אבל לע"ל כשיהיה בלע המוות לנצח⁴⁵ ואת רוח הטומאה אעביר⁴⁶ כו' אז יתגלה בחי' פחד יצחק למטה שיהי' הוא בחי' אבינו

אבל לעתיד לבוא, כאשר "בלע המוות לנצח" ו"את רוח הטומאה אעביר" וכו', אז תתגלה למטה בחינת פחד יצחק, והיא תהיה, בבחינת "אבינו",

לעתיד לבוא, כאשר המוות יבלע רוח הטומאה תוסר, המכשולים ייעלמו, ודרגת היראה של יצחק תתגלה למטה ותהיה בבחינת "אבינו".

כדכתיב לבא בנקרת הצורים⁴⁷ ובסעיפי הסלעים מפני פחד ה' שיתגלה בחי' פחד וביטול למטה וראו כל בשר.⁴⁸

כמו שנאמר: "לבוא בנקרות הצורים ובסעיפי הסלעים מפני פחד ה'" — כלומר, שבחינת פחד וביטול תתגלה למטה, "וראו כל בשר".

ישעיהו מנבא שבני אדם יסתתרו בנקרות הסלע מפני פחד ה': יראה וביטול יתגלו בגלוי בעולם הזה, ו"כל בשר" יראה אלקות.

קטע 4 • 81-10

יצחק נולד מאברהם

8 וזהו אלה תולדות יצחק בן אברהם. אברהם הוליד את יצחק.⁴⁹ ב"פ אברהם וב"פ יצחק. כנודע ממשל גשמי שהזכר יוכל להזריע בלא נקבה משא"כ הנוקבא כו'.

וזהו [פירוש] "אלה תולדות יצחק בן אברהם; אברהם הוליד את יצחק": פעמיים אברהם ופעמיים יצחק. כידוע מן המשל הגשמי, הזכר יכול להזריע בלי נקבה, מה שאין כן הנקבה וכו'.

הפסוק הפותח מזכיר את אברהם פעמיים ואת יצחק פעמיים. המאמר מסביר זאת באמצעות משל מן ההולדה הגשמית: הזכר יכול להזריע בלי הנקבה, אך הנקבה אינה יכולה לזווג את לבדה.

והגם שאמרו אשה מזרעת תחלה⁵⁰ כו' היינו ג"כ ע"י התעוררות הזכר תוכל הנוקבא להזריע תחלה כו'.

ואף שאמרו "אשה מזרעת תחילה" וכו', גם זה פירושו שעל ידי התעוררות הזכר יכולה הנקבה להזריע תחילה וכו'.

חז"ל אומרים שכאשר האישה מזריעה תחילה נולד זכר; ואף על פי כן, הדבר מתאפשר רק בעקבות התעוררות האיש. המשל מכין את הקרקע לרעיון שהעלייה מלמטה, בחינת יצחק, תלויה בהתעוררות מלמעלה, בחינת אברהם.

9 וגם אח"כ עיקר ההולדה מטפת הזכר שממנו הלובן והוא המברר הולד להיות הפסולת יוצא לחוץ. ומהבירור נעשה הולד כו'.

וגם לאחר מכן, עיקר ההולדה הוא מטיפת הזכר, שממנה בא הלובן; והיא המבררת את הוולד, כך שהפסולת יוצאת החוצה. ומן הבירור נוצר הוולד וכו'.

בהמשך למשל: "יצירת הוולד באה בעיקר מטיפת הזכר, שהיא מקור ה"לובן", והיא מבררת וממיינת, כך שהפסולת יוצאת והוולד נוצר.

כמו"כ למעלה שיתהווה בחיי יצחק ממטלמ"ע שבאמת אין ערוך אליו כלל הוא בא ע"י בן אברהם פי' ע"י ההארה הבאה מלמעלה למטה שיתהווה בכ"א בחיי יצחק העלאת מ"ן ממטה למעלה.

כך גם למעלה: התהוות בחינת יצחק ממטה למעלה, שאכן אין לה שום ערך אליו כלל, באה באמצעות "בן אברהם", כלומר, באמצעות ההארה הבאה מלמעלה למטה, כדי שתתהווה בכל אחד בחינת יצחק — העלאת מ"ן נוקבין מלמטה למעלה.

כך גם למעלה: לעלייה של יצחק מלמטה אין שום ערך ביחס לה', והיא לא הייתה יכולה להגיע אליו בכוחות עצמה. היא מתאפשרת באמצעות "בן אברהם" — האור הנמשך מלמעלה, המעורר בכל אדם את העלייה הנקראת העלאת מ"ן נוקבין.

10 וזהו תולדות יצחק הוא בן אברהם כו'. ואח"כ אברהם הוליד את יצחק.⁵¹ פי' שיהי' בחיי יצחק בבחי' הולדה

הולדה

וזהו "תולדות יצחק" — שהוא "בן אברהם" וכו'. ולאחר מכן "אברהם הוליד את יצחק": פירוש הדבר הוא שבחינת יצחק תהיה, בבחינת הולדה,

לכן הפסוק מכנה את יצחק "בן אברהם", ולאחר מכן חוזר ואומר ש"אברהם הוליד את יצחק": העלייה של יצחק צריכה "להיוולד", כלומר, לבוא לידי קיום ממשי.

כי באמת אין ערוך נברא לכורא ושיהי' ההעלאה בחי' בטול לאלקות בתכלית א"א כ"א ע"י אברהם שהוא בחי' אב"ר מ"ה בחכמה אתברירו

כי באמת אין ערך לנברא לעומת הבורא, ושהעלייה תהיה בבחינת ביטול מוחלט לאלקות — הדבר אינו אפשרי אלא באמצעות — אברהם, שהוא בחינת אב"ר מ"ה — "בחכמה אתברירו"

אין לנברא שום ערך לעומת בוראו, ולכן ביטול מוחלט לה' יכול לבוא רק באמצעות אברהם. אותיות שמו יוצרות את הצירוף אב"ר מ"ה, הקשור לחכמה; באמצעות החכמה מתברר הכול.

שהוא המברר להוליד בחי' יצחק להיות נתפס בחי' גילוי אלקות והפסולת יוצא לחוץ ע"י טפת דבר שממנו יוצא לובן העליון כנ"ל בחי' אברהם כו' וד"ל:

שהוא המברר כדי להוליד את בחינת יצחק, כך שבחינת גילוי אלקות תהיה נתפסת, והפסולת תצא החוצה באמצעות טיפת הזכר, שממנה יוצא הלובן העליון, כפי שהוסבר לעיל — בחינת אברהם וכו', וד"ל.

חכמתו של אברהם מבררת ומולידה את העלייה של יצחק, כדי שהאדם יוכל לתפוס גילוי אלקות והפסולת תצא, כמו במשל על טיפת הזכר. המאמר מסיים באומרו שהעניין מובן למי שמבין.

בעבודה

ההתבוננות באחדות ה' צריכה לעורר כמיהה לעלות אליו, אך לאחר מכן על יהודי לשוב ולהכניס אלוקות בעולם, כפי שעשה אברהם באמצעות חסד; ועבודתו שלו היא להפוך את ה"יש" של עצמו ושל העולם ל"אין" לפני ה', ומתוך כך נולדת שמחה אמיתית.

שאלות לשיחה

1. מדוע הכמיהה לעלות ברצוא צריכה להיות מלווה בשוב, וכיצד הדבר עונה על השאלה כיצד אפשר לצוות על אהבה?
2. מה מלמדים הכנסת האורחים של אברהם ובארותיו של יצחק, כל אחד בדרכו, על האופן שבו האלוקות מתגלה?
3. מדוע ההמשכה מלמעלה מוגבלת, ואילו העלייה מלמטה אינה מוגבלת?
4. מדוע יעקב יכול היה להמשיך את פחד יצחק למטה, ואברהם לא?
5. באיזה מובן העלייה מלמטה "נולדת" מאברהם?

הערות

פסקה 1

1 אלה תולדות יצחק

ההערה אומרת שהעתקת מאמר זה בכתב ידו של אדמו"ר האמצעי נדפסה שם, ומתארכת את המאמר לשנת תקסט (1808-09). זהו תיעוד נוסף של אותו מאמר.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ח ח"א ע' תקטו בהתחלה "שמאלו תחת לראשי". (והוא משנת תקס"ט). ובכרך 1118 קנח, א מציין "שבת תנאים עם הרב מטשערנובל (חורף תקס"ט)". ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר ז"ע. המאמר עם הגהות וקיצורים באוה"ת בראשית כרך ד תתד, ב. תתיג, א. תתיח, ב. קיצורים להנחת אדה"א בסה"מ תקס"ח ע' תקטו. ראה גם ד"ה אלה תולדות תרמ"א דשם מכאן עבודת א"א מלמעלמ"ט, ועבודת יצחק מלמטה למעלה. פלח הרמון בראשית עו, א. חלק מהמאמר מובא באוה"ת פ' ואתחנן כרך ו ע' בירסג עם הגהות. המאמר נזכר בלקו"ת שלח נ, ד. פינחס עח, א. ראה כו, ד. ר"ה סג, א. וזאת הברכה צו, ג.

2 שמאלו תחת לראשי

האהבה מתארת את יד שמאל תחת ראשה ואת יד ימין המחבקת אותה; אדמו"ר הזקן קורא את שמאל וימין כיצחק וכאברהם.

שיר השירים ב:6 Song of Songs

שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרָאשִׁי וְיָמִינוֹ תַּחְבֵּקֵנִי;

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ו.

3 יצחק ממטה למעלה . . אברהם מלמעלה למטה

תורה חיים פותח את מאמריו לפרשה זו באותו נושא — יצחק מלמטה למעלה ואברהם מלמעלה למטה — בהרחבה רבה יותר.

הערת קה"ת

ראה תו"ח ייש פרשתנו. אוה"ת כרך ד תתד, ב ואילך. ד"ה ואלה תולדות תרע"ח ע' עג. ד"ה אריב"ל חצ"ת פ"ז (סה"מ קונטרסים ח"ב). לקו"ש חט"ו ע' 194.

4 מדת אברהם הוא הכנסת אורחים כו' ויצחק היה חופר בארות

אור התורה מוסיף כאן את משל הבאר, שבו המים הנסתרים מתגלים על ידי החפירה; זהו אותו משל שהמאמר מביא מיד בהמשך.

הערת קה"ת

באוה"ת תתח, א: שהוא בחי' גילוי ממטה למעלה מהעלם לגילוי, כמשל הבור אשר המים שם בהעלם וע"י החפירה נגלו המים, ע"ש וכ"ה לקמן יז, ג. בפלח הרמון מכאן שעיקר עבודת אברהם אבינו וכוונתו בהמשכת והתגלות אלקות למטה הי' ע"י הכנסת אורחים, ועבודת יצחק בחפירת בארות שאף מן הסתם גם הוא הכניס אורחים, ע"ש.

5 לא שייך בזה לשון צווי לאהוב

אור התורה מפנה לתורה אור וללקוטי תורה, ומוסיף שבמקום אחר התשובה היא שנשמות נקראות בני ה', ולכן יש להן אהבה טבעית, כאהבת בן לאביו.

הערת קה"ת

באוה"ת תתיג, א מציין לעיין בתו"א פו, ג. ובאוה"ת ואתחנן כרך ו ע' אירסג מוסיף גם ללקו"ת ד"ה שמע ישראל: "ובמ"א נת' שזהו ע"י כי חביבין הנשמות שנקראים בנים למקום, וא"כ יש אהבה טבעית כאהבת הבן אל האב".

6 אך הוא

הדפוס של דברים תואם את הנוסח שלנו, "אבל הוא"; בדפוס של תולדות כתוב "אך העניין הוא".

הערת קה"ת

כ"ה גם באוה"ת דברים כרך ו ע' בירסג שנדפס מגוכתי"ק כ"ק אדמו"ר הצ"צ, אבל באוה"ת תולדות תתיג, א ובהגהות הרה"ח ר' אשר: אך העניין הוא.

7 שבתחלה כתיב ה' אחד

אור התורה מציע שהנוסח צריך להיות: "תחילה נאמר הוי' אלקינו, הוי' אחד", ושואל מדוע שם הוי' מופיע פעמיים ומה משמעות "אלקינו".

הערת קה"ת

באוה"ת ואתחנן שם: "נ' שצ"ל שבתחילה כתיב ה' אלקינו ה' אחד, וצ"ל מה ענין כפל שמות הוי' וענין אלקינו)".

8 ואהבת . . הוי' אחד

הציווי לאהוב את ה' בכל הלב, הנפש והמאוד; המאמר שואל כיצד אפשר לצוות על אהבה.

דברים ו:5 Deuteronomy

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ה. ד.

9 הוי' אחד

קריאת שמע, המכריזה שהוי' אחד; ההתבוננות באחדות זו מביאה לאהבה.

דברים ו:4 Deuteronomy

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַיְהוָה אֶחָד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 ובהתבוננות ענין אחד איך שאין ערוך אליו כלל כו'

אור התורה מכאן את "אחד" במשמעות "אתה אחד, ולא בחשבון".

הערת קה"ת

באוה"ת ואתחנן שם "ר"ל פ"י אחד ע"ד אנת הוא חד ולא בחושבן, וכן פ"י בלקו"ת פ' ואתחנן בד"ה ענין ק"ש אחד ואהבת)".

11 הוי' אלקינו ואלקי אבותינו

אור התורה מקדים לכך את המילים "בברכת אבות שבתפילת העמידה אנו אומרים", וכך מזהה את מקור הביטוי בתפילה.

הערת קה"ת

באוה"ת ואתחנן שם מקדים לזה "והנה בברכת אבות בשמו"ע אומרים". בד"ה ואלה תולדות תשי"ח הקשה הרי אלקינו הוא אלקי כל ישראל, וא"כ הרי מצד סדר הדורות הול"ל תחלה אלקי אבותינו ואח"כ אלקינו. ומפרש

אלקינו הו"ע הצמזום, דע"י הצמזום נמשך אח"כ ע"י הוא"ו דואלקי שיהי בחי' אבותינו התהוות המוחין, ואומר על זה אלקינו אלקה שלנו, והיינו דזה שנעשה הצמזום בשביל המשכת החכמה הנה הגורם את הצמזום הם ישראל דבשביל ישראל נעשה כל ענין הצמזום וההמשכה, ע"ש בארוכה.

אין ערוך כלל

12

אותה הגהה: "אין ערוך" במובן של "אתה אחד, ולא בחשבון".

הערת קה"ת

באזה"ת ואתחנן שם נוסף: "ר"ל פי' אחד ע"ד אנת הוא חד ולא בחושבן, וכן פי' בלק"ת פי' ואתחנן בד"ה ענין ק"ש אחד ואהבת".

אנת חכים . . אנת הוא חד

13

בתפילת אליהו (פתח אליהו) נאמר שהי' חכם, אך לא בחכמה ידועה, ואחד, אך לא במספר; מכאן שגם לחכמה אין ערך ביחס לעצמותו.

תקוני זוהר י"ז א:ט' - 11-9:17a Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu

פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחשבון. אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסייא) מבני נשא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אליהו).

בחי' רצוא אבל צ"ל אח"כ בחי' שוב

14

החיות שבמרכבה "רצוא ושוב"; בחסידות הביטוי מתאר את השתוקקות הנשמה לעלות ואת חזרתה לעבודת ה' למטה.

יחזקאל א':יד"ד Ezekiel 1:14

וְהַחַיּוֹת רָצוּא וְשׁוּב כְּמֵרָאָה הַבֶּזֶק:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

כיתרון האור מן החושך

15

קהלת מדבר על יתרון האור מן החושך; כאן הוא תומך ברעיון שהחזרה למטה, אל תוך החושך, מולידה אור נעלה יותר.

קהלת ב':יג"ג Ecclesiastes 2:13

וְרָאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְחִכְמָה מִן־הַסִּכְלּוֹת כִּי־תִרְוֶן הָאֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ:

Then I saw that wisdom excelleth folly, as far as light excelleth darkness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ב', יג. וראה באזה"ת תולדות כרך ד תתו, ב שמביא הפסוק כי עין בעין.

למילים האלה Genesis 25:20 הערת קה"ת מפנה ל

16

בראשית כ"ה:כ" Genesis 25:20

וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בָּקָחְתָּ אֶת־רֵבֶקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדַן אֶרֶם אֲחוֹת לָכֵן הָאֲרָמִי לוֹ אִשָּׁה:

And Isaac was forty years old when he took Rebekah, the daughter of Bethuel the Aramean, of Paddan-aram, the sister of Laban the Aramean, to be his wife.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17

הפסוק הפותח את הפרשה: "אלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק"; המאמר מבאר בסופו את משמעות כפילות השמות.

בראשית כ"ה:י"ט Genesis 25:19

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אַבְרָהָם אֲבִירָהּ הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק:

And these are the generations of Isaac, Abraham's son: Abraham begot Isaac.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 2

18

שיהא שם שמים

הגמרא מלמדת שיש להתנהג כך ששם שמים יהיה אהוב על ידו; כאן הכוונה היא להמשיך אלקות למטה.

יומא פ"ו א:י"ב Yoma 86a:12

אֲבִי אָמַר, כְּדִתְנִי: "וְאֵהֱבֵת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ", שִׁיְהָא שְׁמֵי שְׁמֵי מִתְאַהֲבֵי עַל יָדָךְ. שִׁיְהָא קוּרָא וְשׁוֹנָה וּמִשְׁמַשׁ תְּלִמְיָדִי חֲכָמִים, וִיְהֵא מִשְׁאֹו וּמִתְנֹו בְּנִחַת עִם הַבְּרִיּוֹת, מָה הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרוֹת עָלָיו — אֲשֶׁרִי אֲבִי שְׁלָמְדוֹ תוֹרָה, אֲשֶׁרִי רַבּוֹ שְׁלָמְדוֹ תוֹרָה. אוּי לָהֶם לְבָרִיּוֹת שְׁלָא לְמַדּוֹ תוֹרָה, פְּלוּנִי שְׁלָמְדוֹ תוֹרָה — רָאוּ כְּמָה נְאִים דְּרָכִיו, כְּמָה מִתּוֹקְנִים מַעֲשָׂיו. עָלָיו הִתְנוּב אוֹמַר: "וַיֵּאמֶר לִי עֲבָדִי אֶתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא פו, א. ע"י לקמן פב, ב.

19

מעשה אברהם . . אמר להו דעו

הגמרא מספרת כיצד אורחיו של אברהם, לאחר שאכלו, הובילו אותו לברך את אלקי העולם שסיפק להם מזון.

סוטה י' סוטה י' Sotah 10a

הערת קה"ת

סוטה י', א. ב"ר פי' מ"ט. נתבאר בארוכה בד"ה ויטע אשל תש"א ע' 13 ואילך.

20

אמר להם דעו למי במכרים

המדרש על הכנסת האורחים של אברהם, המובא בהערות קה"ת לצד הגמרא.

בראשית רבה מ"ט:ד' Bereshit Rabbah 49:4

... ר' עזריה בשם ר"י מתחלה צדק לבסוף משפט הא כיצד אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים משהיו אוכלים ושותים אמר להם ברכו אמרו ליה מה נאמר א"ל אמרו ברוך אל עולם שאכלנו משלו אם מקבל עליו וברוך הוה אכיל ושתי ואזיל ואי לא הוה מקבל עליה וברוך הוה א"ל הב מה דעלך ואמר מה אית לך עלי הוה א"ל חד קסיט דחמר בעשרה פולרין וחד ליטרא דקופר ב"י פולרין וחד עיגול דריפתא ב"י פולרין מאן יהיב לך חמרא במדברא מאן יהיב לך קופר במדברא מאן יהיב לך עיגולא ...

"For I love him, so that he will command his children and his household after him, that they observe the way of the L-rd, to perform righteousness and justice, so that the L-rd will bring upon Abraham what He spoke concerning him" (Genesis 18:19). "For I love him, so that he will command [his children...to perform righteousness and justice]" – Rabbi Yudan in the name of Rabbi Alexandri: This refers to providing the first meal to mourners after a burial. The Rabbis say: It refers to visiting the ill. Rabbi ...

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

21 בחי' אברהם המשכה מלמעלה למטה

שיחה על עבודת אברהם כהמשכה מלמעלה למטה.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש חט"ו ע' 119.

22 ויצחק . . ממטה למעלה

דיון מקביל בעבודת יצחק מלמטה למעלה.

הערת קה"ת

ראה יהל אור ע' קיא.

3 פסקה

23 ויסתמום פלשתים . . שמות כשמת אשר קרא להן אביו

יצחק חזר וחפר את הבארות שחפר אברהם וסתמו הפלשתים, וקרא להן בשמות שקרא להן אביו; הכתיב של "שמות" נושא כאן את המסר.

בראשית כ"ו:18

וַיִּשָּׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת־בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בִּימֵי אֲבִרְהָם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אֲבִרְהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כְּשֵׁמֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אָבִיו:

And Isaac digged again the wells of water, which they had digged in the days of Abraham his father; for the Philistines had stopped them after the death of Abraham; and he called their names after the names by which his father had called them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כו, יח.

24 לא נפסק עוד נביעתם

ההערה אומרת ש"נביעתם" פירושה נביעת מימי החסד של אברהם, כפי שמפורש בתורה חיים.

הערת קה"ת

והכוונה ב"נביעתם" היא — לנביעת מי החסדים דאברהם כמפורש בתו"ח פ"ו — לקו"ש חט"ו ע' 120 הערה 21. בלקו"ת ואתחנן ה, א מציין לכאן.

25 לפי שע"י . . מלא בו"י

נוסח אחר בכתב יד: בכתב יד 260 חסרות המילים מ"על ידי" ועד "עם וא"י".

הערת קה"ת

בכת"י 260 ליתא.

26 ויש לחיצונים יניקה מהם

הקטע מתאר את הקליפה כעומדת כנגד הקדושה — אותו מנגנון שבאמצעותו כוחות החיצונים יונקים מן הבארות שנסתם מקורן.

הערת קה"ת

ראה גם לקו"ת ואתחנן ה, א.

27 ע"פ ששת ימים תאכל מצות

המאמר על "ששת ימים תאכל מצות", השואל מדוע אוכלים מצה ששה ימים וקושר זאת ל"עצרת" של היום השביעי; זהו המקור שאליו מפנה הסוגריים.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת פ' צו יג, ב.

28 ששת ימים תאכל מצות

הפסוק על אכילת מצות במשך ששת הימים, שהכתיב שלו עם וא"ו נידון במקום אחר בדרך דומה.

דברים ט"ז:8

שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבֵינָם הַשְּׂבִיעִי עֲצֶרֶת לְהַבְיָאֵהָ לְאֵלֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה:

Six days thou shalt eat unleavened bread; and on the seventh day shall be a solemn assembly to the L-RD thy G-d; thou shalt do no work therein.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 ולע"ל . . כי אתה אבינו

"כי אתה אבינו"; הגמרא מיישמת את הפסוק על יצחק לעתיד לבוא.

ישעיהו ס"ג:ט"ז

כִּי־אַתָּה אָבִינוּ כִּי אֲבִרְהָם לֹא יָדְעָנוּ וְיִשְׂרָאֵל לֹא יָכִירָנוּ אַתָּה ה' אָבִינוּ גִּאֲלָנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ:

For Thou art our Father; for Abraham knoweth us not, and Israel doth not acknowledge us; Thou, O L-RD, art our Father, Our Redeemer from everlasting is Thy name.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

שבת פ"ט בבבא

הערת קה"ת

ישע"י סג, טז. ראה שבת פט, ב.

30 גמירי משמיא מיהב יחבי

הגמרא מוסרת את המסורת שהשמים נותנים ואינם לוקחים בחזרה; כאן "נתינה" מייצגת את השתלשלות הבריאה מלמעלה.

תענית כ"ה א:ד'25a

אָמַר לָהּ: נִיחָא לָךְ דְּמִיכָל אֶקְלִי כּוּלִי עֲלֵמָא אֶפְתּוּרָא דְּמִשְׁלָם וְאַנָּן אֶפְתּוּרָא דְּמַחְסֵר. אֲמַרָה לָקָה: וּמַאי נַעֲבִיד? בְּעֵי רַחֲמֵי דְנִשְׁקָלִינָהּ מִינָּךְ. בְּעֵי רַחֲמֵי וְשִׁקְלוּהּ. תִּנָּא: גְּדוּל הָיָה נִס אַחֲרוֹן יוֹתֵר מִן הָרֵאשׁוֹן. דְּגַמְרִי, דְּמִיבָה יְחָבִי מִשְׁקָלָא לֹא שְׁקָלִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תענית כה, א.

31 בחי' יצחק צחוק ותענוג

הקטעים האלה עוסקים בתענוג ובמקורו שלמעלה מן השכל, בדומה ליצחק כצחוק ותענוג גדול.

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש כז, ד, נ, ב.

4 פסקה

32 קח נא את בנך

ציורי ה' לאברהם להעלות לעולה את בנו יצחק, שאהב.

בראשית כ"ב:2

וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר־אַהֲבָתָּ אֶת־יִצְחָק וְלֶדְלֶךָ אֶל־אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ:

And He said: 'Take now thy son, thine only son, whom thou lovest, even Isaac, and get thee into the land of Moriah; and offer him there for a burnt-offering upon one of the mountains which I will tell thee of.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

בראשית כב, ב. קטע מכאן נעתק בלקו"ת פי' ראה כח, רע"א.

33 כי ידוע הטבע לאהוב ההיפוך

עיקרון האהבה להפך נידון גם שם, ומאמר חכלילי מצטט קטע מכאן

הערת קה"ת

ראה אה"ת נח ס, א. ובכרך ז לדי"ה חכלילי סעי' ב מביא קטע מכאן.

34 מים קרים על נפש עיפה

"מים קרים על נפש עיפה" — דימוי לדבר המבוקש ביותר דווקא מפני שהוא הפכו של המצב שבו נמצא האדם.

משלי כ"ה:25 Proverbs 25:25

מים קרים על־נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק:

As cold waters to a faint soul, So is good news from a far country.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

משלי כה, כה.

פסוקה 5

35 פחד יצחק

יעקב מכנה את ה' "פחד יצחק"; זהו השם שהמאמר נותן למידת היראה של יצחק.

בראשית ל"א:מ"ב Genesis 31:42

לולי אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְהָם וּפָחַד יִצְחָק הָיָה לִי כִּי עָתָה רִיקָם שְׁלִחְתָּנִי אֶת־עֲנָנִי וְאֶת־יָגִיעַ כְּפִי רָאָה אֱלֹקִים וַיֹּכַח אִמְשׁ:

Except the G-d of my father, the G-d of Abraham, and the Fear of Isaac, had been on my side, surely now hadst thou sent me away empty. G-d hath seen mine affliction and the labour of my hands, and gave judgment yesternight.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 הושיט הקב"ה אצבעו

הגמרא מספרת שה' שרף קבוצת מלאכים באצבעו הקטנה לאחר שהתנגדו לבריאת האדם; כאן הסיפור ממחיש גילוי גדול מכדי שהמקבלים יוכלו להכיל.

סנהדרין ל"ח ב:ה'38b Sanhedrin 38b:5

אָמְרוּ לְפָנָיו: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, "מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וְכֵן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ?" הוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ קִטְנָה בִּינְיָהוּ וּשְׂרָפָם. וְכֵן כַּת שְׁנִיָּה. כַּת שְׁלִישִׁית אָמְרוּ לְפָנָיו: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, רֵאשׁוּנִים שְׁאָמְרוּ לְפָנָיו מָה הוֹעִילוֹ? כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵוֹ שֶׁלֹּד הוּא. כָּל מָה שְׁאַתָּה רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָמְךָ - עֲשֵׂה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
הערת קה"ת

סנהדרין לה, ב. ראה לקו"ת אמור לו, א.

פסוקה 6

37 ויעקוד אותו על המזבח

אברהם עקד את יצחק והניח אותו על המזבח מעל העצים; המאמר מפרש

את "העצים" כשני העצים

בראשית כ"ב:9 Genesis 22:9

וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר־לוֹ הָאֱלֹקִים וַיָּבֹן שָׁם אֲבָרְהָם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֶה אֶת־הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׁם אוֹתוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לְעֵצִים:

And they came to the place which G-d had told him of; and Abraham built the altar there, and laid the wood in order, and bound Isaac his son, and laid him on the altar, upon the wood.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

בראשית כב, ט.

38 ופחד יצחק הי' לי

יעקב אומר שאלקי אברהם ופחד יצחק היו עמו

בראשית ל"א:מ"ב Genesis 31:42

לולי אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְהָם וּפָחַד יִצְחָק הָיָה לִי כִּי עָתָה רִיקָם שְׁלִחְתָּנִי אֶת־עֲנָנִי וְאֶת־יָגִיעַ כְּפִי רָאָה אֱלֹקִים וַיֹּכַח אִמְשׁ:

Except the G-d of my father, the G-d of Abraham, and the Fear of Isaac, had been on my side, surely now hadst thou sent me away empty. G-d hath seen mine affliction and the labour of my hands, and gave judgment yesternight.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

בראשית לא, מב.

39 יעקב הי' בחור שבאבות

המדרש מכנה את יעקב בחיר האבות

בראשית רבה ע"ו:א' Bereshit Rabbah 76:1

... שני בני אדם הבטיחין הקב"ה ונתייראו: הבחור שבאבות והבחור שבנביאים. הבחור שבאבות, זה יעקב, שנאמר (שם קלח): כי יעקב בחר לו יה. ואמר לו הקדוש ברוך הוא: והנה אנכי עמך ובסוף נתיירא, שנאמר: ויירא יעקב! הבחור שבנביאים, זה משה, שנאמר (שם קו): לולי משה בחירו. ואמר לו הקב"ה כי אהיה עמך, ולבסוף נתיירא, (במדבר כא): ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו, אינו אומר אל תירא אותו, אלא למי שנתירא. ר' ברכיה ור' חלבו, בשם ר' שמואל בר נחמן, משם ר' נתן: ראויים היו ישראל כלייה בימי המן, אלולי ...

"Jacob was very frightened and distressed. He divided the people who were with him, and the flocks, and the cattle, and the camels, into two camps" (Genesis 32:8). "Jacob was very frightened and distressed" - Rabbi Pinhas in the name of Rabbi Reuven: The Holy One blessed be He made a promise to two people, but they were afraid; the chosen of the patriarchs, and the chosen of the prophets. The chosen of the patriarchs - this is Jacob, as it is stated: "For the L-rd has chosen Jacob for ...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Zohar I, 119b זח"א קיט, כ"ט

Zohar II, 23a זח"ב כג, א

Zohar III, 99b זח"ג צט, כ"ט

הערת קה"ת

ב"ר עו, א. זח"א קיט, ב. קסג, ב. קעא, ב. רו, א. זח"ב כג, א. ראה זח"ג צט,
ב: יצחק תושבחת'י דאבהן. ע"ח שער לח (שער לאה ורחל) פ"ב. לקו"ת
להאריז"ל תולדות כו, כה. לקו"ש ח"ג ע' 832 הערה 11.

40 יעקב היה בחור שבאבות

קטע נוסף בוזהר שהערות קה"ת מביאות כמקור לכך שיעקב הוא בחיר
האבות.

ספר זוהר, ויצא ל"ח:שמ"ז-שנ"ט 38:347-359 Zohar, Vayetzei

So Jacob, in his desire to put himself right with that grade, "set the rods", that is, he removed all the influences of severity and force symbolised by the rods, and "placed them in the gutters", to wit, those four gutters i.e. the four Hayyoth, v. Ezek. 1, 5. that stand underneath "the well, which the princes digged" (Num. 21, 18), the well which was filled from those supernal rivers and fountains; for when water comes forth out of that sacred well, these four receive the whole of it, they being ...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

41 יעקב היה בחור שבאבות

דיון של האריז"ל בעניין לאה ורחל, שהערות קה"ת מביאות בקשר למקומו
של יעקב בין האבות.

עץ חיים ל"ח:ב' 38:2 Sefer Etz Chaim

... ונחזור לענין כי זש"ה ויאהב יעקב את רחל כי היה אוהב ז"א את
רחל יותר מלאה כי לזו נתן מוחין ממש ולזו הארה בעלמא ואע"פ שכפי
האמת אם הכתוב מדבר בז"א הול"ל ויאהב ישראל את רחל כי ז"א הוא
ישראל ואינו יעקב כנ"ל במקומו אבל הוא במה שנתבאר סבה אל
משארז"ל כי יעקב הוא בחיר שבאבות. והטעם הוא כי בתחלה היה
יעקב בסוד יעקב הנעשה מאחורי אבא כנ"ל שהם אחוריים דאבא שהוא
עליון מאד ולא די זה אלא שאח"כ ע"י מעשיו עלה עוד ונמשך לו נשמה
מן ז"א ממש ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

42 מבריה מן הקצה

הזוהר מייחס את הבריה התיכון ליעקב, הקו האמצעי.

זח"ג קפו, 186a Zohar III,

הערת קה"ת

זח"ג קפו, א. ראה זח"ב קעה, ב.

43 מבריה מן הקצה

הבריה התיכון במשכן הגיע מקצה לקצה; יעקב נמשל אליו משום שהוא
מחבר בין שני הקצוות.

שמות כ"ו:כ"ח Exodus 26:28

והברית התיכון בתוך הקרשים מברית מן הקצה אל הקצה:

and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 7

44 כי אתה אבינו

"כי אתה אבינו" — פסוק המיוחס ליצחק לעתיד לבוא

ישעיהו ס"ג:ט"ז Isaiah 63:16

כִּי־אַתָּה אֲבִינוּ כִּי אֲבֹרָהֶם לֹא יֵדְעֵנוּ וְיִשְׂרָאֵל לֹא יִכְרְנוּ אֶתָּה ה' אֲבִינוּ
גִּאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ:

For Thou art our Father; for Abraham knoweth us not, and Israel doth not acknowledge us; Thou, O L-RD, art our Father, Our Redeemer from everlasting is Thy name.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 בלע המות לנצח

ההבטחה שהמוות ייבלע לנצח.

ישעיהו כ"ה:ח Isaiah 25:8

בִּלְע הַמּוֹת לְנֶצַח וּמָחָה אֲדִינִי ה' דִּמְעָה מֵעַל כָּל־פָּנִים וְחָרַפְתָּ עִמּוֹ יָסִיר
מֵעַל כָּל־הָאָרֶץ כִּי ה' דִּבֶּר:

He will swallow up death for ever; And the L-rd GOD will wipe away tears from off all faces; And the reproach of His people will He take away from off all the earth; For the L-RD hath spoken it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כה, ח.

46 ואת רוח הטומאה אעביר

ההבטחה להסיר מן הארץ את רוח הטומאה.

זכריה י"ג:ב' Zechariah 13:2

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נָאֵם ה' צִבְאוֹת אֲכָרִית אֶת־שְׁמוֹת הָעִצְצִים מִן־הָאָרֶץ
וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד וְגַם אֶת־הַנְּבִיאִים וְאֶת־רוּחַ הַטְּמָאָה אֲעִבִּיר מִן־הָאָרֶץ:

And it shall come to pass in that day, Saith the L-RD of hosts, That I will cut off the names of the idols out of the land, And they shall no more be remembered; And also I will cause the prophets And the unclean spirit to pass out of the land.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכרי' יג, ב.

47 לבא בנקרת הצורים

בני אדם ייכנסו לנקרות הסלע מפני פחד ה'; כאן הפסוק מתאר יראה
המתגלית למטה.

ישעיהו ב'כ"א Isaiah 2:21

לְבֹא בְּנִקְרוֹת הַצּוּרִים וּבְסַעְפֵּי הַסְּלָעִים מִפְּנֵי פַחַד ה' וּמִהֲדַר גְּאוֹנוֹ יָקוּמוּ
לְעֹרֵץ הָאָרֶץ:

To go into the clefts of the rocks, And into the crevices of the crags, From before the terror of the L-RD, And from the glory of His majesty, When he ariseth to shake mightily the earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י ב, כא.

48

וראו כל בשר

כבוד ה' יתגלה, וכל בשר יראה אותו יחד.

Isaiah 40:5 מ':ה'שעיהו

וְגִלָּה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken it.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 8

49

אלה תולדות יצחק בן אברהם. אברהם הוליד את יצחק

הפסוק מזכיר את אברהם פעמיים ואת יצחק פעמיים.

Genesis 25:19 ט"ו:כ"הבראשית

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אַבְרָהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק:

And these are the generations of Isaac, Abraham's son: Abraham begot Isaac.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

50

אשה מזרעת תחלה

הגמרא מלמדת שאם האישה מזריעה תחילה, נולד זכר.

Berakhot 60a:14 ד"א:ברכות

ומי מהני רחמי? והאמר רב יצחק ברבי אמר רב אמר: איש מזריע תחלה — יולדת נקבה, אשה מזרעת תחלה — יולדת זכר. שנאמר: "אשה כי תזריע וילדה זכר!" הלא במאי עסקינן — כגון שהזריעו שניהם בבת אחת.

But is it of any avail to pray [during the first forty days that it should be a male child]? For lo, R. Isaac b. R. Ammi has said : If it is the man who first emits seed his wife bears a daughter ; but if the woman first emits seed she gives birth to a son ; as it is said, "If a woman emits seed and bare a male child" (Lev. xii. 2)! With what are we here dealing ? For instance, if they both emit seed ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

Niddah 31a:23-24 ג"כ:ג"א:נדה

אמר רבי יצחק, אמר רבי אמר: אשה מזרעת תחילה — יולדת זכר, איש מזריע תחילה — יולדת נקבה, שנאמר: "אשה כי תזריע וילדה זכר". תנו רבנן: בראשונה היו אומרים — אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, איש מזריע תחלה יולדת נקבה, ולא פירשו חכמים את הדבר, עד שבא רבי צדוק ופירשו: "אלה בני לאה אשר ילדה לייעקב בפדן ארם ואת דינה בתו" — תלה הזכרים בנקבות ונקבות בזכרים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ברכות ס, א. נדה לא, א. בהמשך תע"ב כרך ג ע' אישסג מציין לכאן.

פסוקה 10

51 תולדות יצחק הוא בן אברהם כו'. ואח"כ אברהם הוליד את יצחק

הפסוק הפותח, שכעת הוסבר במלואו

Genesis 25:19 ט"ו:כ"הבראשית

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אַבְרָהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק:

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

על המהדורה

Hebrew text of Torah Ohr and Likkutei Torah and their marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes): © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

likuteitorah.com. תורגם מהמהדורה האנגלית של CC BY-NC 4.0: ביאורים והערות המקורות. תרגום: CC BY 4.0.

דרך Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain).

כשלשון המאמר לצדו, (openai/gpt-6-luna-pro:batch) בעזרת בינה מלאכותית likuteitorah.com התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

· 5725 Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי. likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

© likuteitorah.com. או לספריית ליובאוויטש Sefaria מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-

likuteitorah.com/he/torah-ohr/toldos/1/ מתוך

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק